

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางแล้วว่า เน้นการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (communicative approach) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางภาษาไปใช้ในการสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม (สมิตรา อังวัตนกุล 2533 : 1) ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ตลอดจนหลักสูตรฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ, 2521, 2524, 2533) มีจุดประสงค์ที่สำคัญให้ผู้เรียนมีทักษะเบื้องต้น คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน สำหรับใช้ในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ และในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของไทย ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่ศึกษาระดับความสามารถด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งพบว่าระดับความสามารถดังกล่าวของนักเรียนยังไม่น่าพอใจ กล่าวคือ ความสามารถในการฟังของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่ถึงขั้นการสื่อสาร (กมลทิพย์ เสวตมาลย์ 2530 : 51) และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีปัญหาการฟังภาษาอังกฤษในทุก ๆ ระดับขั้นการฟัง (เนาวรัตน์ พงษ์เกษมพรกุล 2530 : 80) สำหรับความสามารถด้านการพูดของนักเรียนทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายอยู่ในขั้นแรกคือ ขึ้นทักษะกลไกเท่านั้น (กาญจนา จงอุตสาห์ 2531 : 81, สุลิรัตน์ ภัทรานนท์ 2531 : 58) ส่วนความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายก็ปรากฏว่ายังไม่ถึงขั้นการอ่าน สื่อสารและวิเคราะห์วิจารณ์ (วีณา สังข์ทองจีน 2530 : 85 - 86, สุมณฑา วิรุฬญาต 2530 : 83) สำหรับความสามารถด้านการเขียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายก็ยังไม่ถึงขั้นการอ่าน การสื่อสาร และการวิเคราะห์วิจารณ์เช่นกัน (รสริน วรธนะภักฎ 2531 : 115 - 117 ศิริพร พัวพันธ์ 2531 : 115)

ทั้งนี้การที่นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาอังกฤษดังกล่าวข้างต้นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งน่าจะได้นักความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของภาษาอังกฤษ ดังที่กัททาทิพย์ สิงหนะเนติ และผ่าน บาลโพธิ์ (2526 : 1) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยว่าเป็นสิ่งที่ยากมาก ทั้งนี้มีใช้เพราะภาษาไทยกับภาษาอังกฤษมีโครงสร้างที่แตกต่างกันเท่านั้น ยังมีสาเหตุอื่นอีกหลายประการ โดยอุปสรรคที่สำคัญส่วนหนึ่งก็คือความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรมและสังคมของประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ เพราะภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสังคม แม้ผู้เรียนจะมีความรู้ในตัวภาษาก็อาจไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก็ได้ ไฟรดา คูบิน และอีไลต์ ออลชเทน (Fraida Dubin and Elite Olshtain 1986 : 70) ได้กล่าวว่า "ผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร (communicative competence) นั้น ไม่อาจมีเพียงความรู้ในตัวภาษาหรือแบบของภาษาเท่านั้น แต่จะต้องมีความรู้ว่าจะพูดอะไรกับใครและอย่างไรได้เหมาะสมในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ด้วย นั่นก็คือการสื่อสารจะเกี่ยวข้องกับความรู้ทางด้านสังคม และวัฒนธรรมด้วยซึ่งจะมีส่วนช่วยในการใช้ภาษาและตีความตัวภาษานั้นได้อย่างถูกต้อง"

นักวิชาการทางด้านการศึกษาการสอนภาษาจำนวนมาก ได้เห็นพ้องกันแล้วว่าภาษากับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกเพราะภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและ ภาษาเป็นสื่อที่ใช้แสดงออกซึ่งวัฒนธรรม โรนัลด์ ดับเบิลยู แคสสัน (Ronald W. Cassion 1981 : 19) กล่าวไว้ว่า "ภาษากับวัฒนธรรมไม่ได้แยกเป็นอิสระจากกัน แต่วัฒนธรรมเป็นระบบที่กว้างกว่าภาษา ภาษาเป็นระบบย่อย (subsystem) ของวัฒนธรรม ความสามารถทางภาษา (linguistic competence) เป็นรูปแบบหนึ่งของความสามารถด้านวัฒนธรรม (cultural competence) ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับวัฒนธรรมจึงเป็นแบบส่วนย่อยสัมพันธ์ กับส่วนใหญ่" แครอล แอนน์ เพสโซลา (Carol Ann Pesola 1991 : 331) กล่าวว่า "ภาษาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ การมีทักษะในการใช้ภาษาใดก็เป็นทางทำให้ เข้าถึงวัฒนธรรมของภาษานั้นและวัฒนธรรมนั่นเอง ที่วางรูปแบบของการใช้ภาษาและพัฒนาการทางภาษานั้นขึ้น" นอกจากนี้ เคซี เจ เออร์วิง (Kathy J. Irving 1986 : 5) กล่าวเน้นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับภาษาว่า "วัฒนธรรมกับการสื่อสารภาษานั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก บุคคลที่ทำการสื่อสารภาษาเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่ตนเกิดมา ซึ่งวัฒนธรรมนั้นก็ทำหน้าที่เป็นสื่อถ่ายทอดความหมายอันเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้อง"

สืบต่อกันมา วัฒนธรรมให้ความหมายแก่ภาษาและให้บริบทในการสื่อสารถ้าเราต้องการสื่อสารภาษาต่างประเทศได้อย่างดี เราก็ต้องเข้าใจวัฒนธรรมที่ให้ความหมายต่อภาษานั้น ๆ เพราะในการสื่อสารบุคคลก็จะแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของตนด้วย”

ในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนต่างวัฒนธรรมและต่างภาษา กัน แม้ว่าจะใช้ภาษากลาง ภาษาเดียวกันก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดข้ามวัฒนธรรมได้ ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อชนต่างชาติต่างภาษาติดต่อสื่อสารกัน โดยผ่านภาษากลางสิ่งที่เขาสื่อออกไปก็มีใช้เพียงเนื้อความเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความคิด การประพฤติปฏิบัติตนในแนวของวัฒนธรรม และสังคมที่ตนเติบโตมา ดังนั้นบ่อยครั้งที่ความแตกต่างของวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือความเข้าใจผิดระหว่างผู้พูด และผู้ฟัง ถึงแม้ว่าแต่ละฝ่ายจะใช้ภาษากลางได้อย่างคล่องแคล่วแม่นยำ (วัลยาพร นาวิการ 2527 : 68) เคซี เจ เออร์วิง (Kathy J. Irving 1986 : ix) ได้ให้ข้อสังเกตว่า "การสื่อสารหลายครั้งประสบความล้มเหลว เนื่องจากขาดความเข้าใจในวัฒนธรรม มากกว่าขาดความสามารถทางภาษาศาสตร์" ทั้งนี้ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532 : 17) ได้อธิบายถึงปัญหาในการสื่อความหมายข้ามวัฒนธรรมว่า ภาษาแต่ละภาษามาจากโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อมีการสื่อความหมายข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural communication) ย่อมมีการแทรกแซงทางวัฒนธรรม (cultural interference) เกิดขึ้นทั้งนี้เพราะมีการถ่ายโอน (transfer) ระบบของภาษาตลอดจนค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติในภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียนไปสู่ภาษา และวัฒนธรรมใหม่

สำหรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่เสมอในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ อาจสรุปได้ว่า ได้แก่ ความแตกต่างในการสนทนาในชีวิตประจำวัน (conversational routines) เช่น การใช้คำนำหน้า การแนะนำ การกล่าวชม และการตอบรับคำชม การขอโทษ การเสนอความช่วยเหลือ การตอบรับ และการปฏิเสธคำเชิญ การขอบคุณ เป็นต้น ความแตกต่างในด้านการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้คำพูด (non-verbal behavior) เช่นการแสดงออกทางสีหน้า (facial expression) ท่าทาง (gestures) การสบตา (eye contact) และระยะห่างระหว่างคู่สนทนา (space) รวมถึงความแตกต่างในด้านค่านิยม ทัศนคติ และการดำเนินชีวิต (values, attitudes and life styles) ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการแสดงออกทั้งทางคำ

พูดและไม่ใช้คำพูด (สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ 2532 : 19 - 25)

การศึกษาเรื่องราวของวัฒนธรรมที่เกี่ยวพันกับตัวภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ เฮคเตอร์ แฮมเมอร์ลี (Hector Hammerly 1982 : 516) กล่าวว่า "วัฒนธรรมจำเป็นต่อความเข้าใจ ภาษา" และ "การมีความรู้ทั้งด้านการออกเสียงรวมทั้งไวยากรณ์และคำศัพท์ของภาษานั้น ๆ ก็ยังไม่เพียงพอที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลวในการสื่อสารได้" อัลวีโน อี แฟนตินิ (Alvino E. Fantini 1991 : 117) กล่าวว่า "เจ้าของภาษามักจะมองข้ามความผิดพลาดทางไวยากรณ์ได้ แต่มักไม่ให้อภัยใน "ความไม่เหมาะสม" ของลีลาและพฤติกรรมในการแสดงออก ในการสื่อสาร ภาษาที่สองที่มีประสิทธิภาพนั้น ความถูกต้องของตัวภาษา นับว่าสำคัญน้อยกว่าการใช้บริบทที่ถูกต้องเหมาะสมซึ่งทำได้โดยการให้ความสนใจกับบริบททางวัฒนธรรม (cultural context)"

การสอนภาษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสมจึงจำเป็นต้องสอนความรู้ ด้านวัฒนธรรมของผู้ที่เป็นเจ้าของภาษานั้นพร้อมกันไปด้วย ดังที่ เดนิส จีราวด์ (Denis Girard 1990 : 201) กล่าวว่า "การเรียนภาษาต่างประเทศก็คือ การเข้าไปติดต่อกับวัฒนธรรมใหม่" ดังนั้น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมของภาษานั้น และควรได้รับการสอนเรื่องราวทางวัฒนธรรมของภาษาที่ตนเรียนตั้งแต่วันแรกที่เริ่มเรียน มิฉะนั้น ผู้เรียนอาจจะตีความผิดสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ในภาษานั้นผิดได้ (Hecter Hammerly 1982 : 517) นอกจากนี้ หากครูสอนภาษาโดยไม่ให้ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของภาษานั้นควบคู่กันไปด้วย ครูผู้นั้นก็จะสอนถ้อยคำต่าง ๆ ที่นักเรียนจะให้ความหมายผิดได้ และการสอนนั้นก็เหมือนกับสอนสัญลักษณ์ที่ไม่มีความหมาย (Ursula S. Hendon 1980 : 192, สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ 2532 : 15) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ภาษาจากการสังเกตโดยตรงจากวัฒนธรรมที่ใช้ภาษานั้นได้ เช่น การสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น ครูจึงต้องเป็นผู้ให้ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นเรื่อง ๆ ไป (Betty Wallace Robinett 1978 : 150) นอกจากนี้ มารี-ลูซี จารามิลโล (Mari-Luci Jaramillo 1973 : 51 - 59) ยังได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องสอนเรื่องวัฒนธรรมแก่ผู้เรียนภาษาที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ว่า ในการสอนภาษาความเข้าใจถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมมีความสำคัญเท่าเทียมกับการมีหลักสูตรที่ดีหรือวิธีการสอนที่ดี หรือมีวัสดุการสอนดี และการสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ

วัฒนธรรมอย่างจริงจัง มิใช่เข้าใจแบบผิวเผินก็เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจบทเรียนหรือเรื่องราวที่อ่านได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าในการเรียนการสอนภาษาครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะสอนข้อมูลหรือเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมแก่ผู้เรียน ฉะนั้น ผู้สอนจึงควรเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้เรียน ในด้านความรู้ทางวัฒนธรรม เพราะผู้เรียนไม่มีโอกาสที่จะเรียนวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้โดยตรง (สุภัทรา อักษรานูเคราะห์ 2532 : 38) ทั้งนี้ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายตั้งแต่พุทธศักราช 2503, 2518, 2521 หรือ 2524 ล้วนเน้นความสำคัญของการเรียนรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษาอังกฤษ(วาสนา โกวิทธา 2525 : 234) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรฉบับปรับปรุงทั้งในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น และตอนปลาย พุทธศักราช 2533 ได้มีระบุไว้ในจุดประสงค์ว่าเพื่อให้ผู้เรียน "รู้วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับภาษา" (กรมวิชาการ 2533) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ด้านวัฒนธรรมในการสอนภาษาเพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยที่ความรู้ความสามารถทางวัฒนธรรมของภาษาที่จะสอนเป็นคุณสมบัติหนึ่ง ที่ครูควรจะมีในการสอนภาษาให้ประสบผลสำเร็จ (สุภาพร ดักขณินาวิน 1988 : 47) นอกจากนี้ นักเรียนมักมีคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาที่เรียนเสมอ เช่น ประเพณี ปกติต่าง ๆ ไม่ว่านักเรียนจะมีความสามารถทางภาษาระดับสูงเพียงใดก็ตาม (Mary McGroarty and Jose L. Galvan 1985 : 82) ดังนั้น ครูจึงควรมีความรู้และเป็นแหล่งข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้ผู้เรียน โดยศึกษาสิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งเพื่อสามารถตอบคำถามในเรื่องต่าง ๆ ได้

เมื่อคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการนำเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไปใช้ในการสอนภาษา ได้มีผู้แบ่งความรู้ด้านวัฒนธรรมเป็นประเภทต่าง ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งเนื้อหา และรายละเอียดคล้ายคลึงกันหรือสอดคล้องกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ เฮคเตอร์ แฮมเมอร์ลี (Hector Hammerly 1982 : 513 - 515) ได้แบ่งความรู้ด้านวัฒนธรรมซึ่งครูควรจะนำไปใช้สอนเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมเชิงข้อมูล (informational culture) หมายถึงข้อมูลหรือความจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคม สภาพภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ของเจ้าของภาษา รวมถึงวีรบุรุษหรือบุคคลสำคัญ เป็นต้น ซึ่งเจ้าของภาษาถือเป็นเรื่องสำคัญและภาคภูมิใจ

2. วัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม (behavioral culture) หมายถึงพฤติกรรมต่าง ๆ

ของเจ้าของภาษาในชีวิตประจำวัน โดยเน้นในเรื่องพฤติกรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปมากกว่าเฉพาะบุคคล ได้แก่เรื่องแบบแผนการสนทนา (conversational formulas) การแสดงออกด้วยท่าทาง (kinesics) และแบบแผนพฤติกรรม (patterns of behavior) รวมถึงทัศนคติ (attitudes) และค่านิยมต่าง ๆ (values) เป็นต้น

3. วัฒนธรรมเชิงสัมฤทธิผล (achievement culture) หมายถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศิลปะ วรรณกรรม และดนตรี ซึ่งผู้เรียนภาษาพึงรู้ไว้

ศรีภูมิ อัครมาส (2529 : 72) ได้แบ่งความรู้ด้านวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้สอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การดำรงชีวิต ได้แก่สิ่งที่ชนชาตินั้นปฏิบัติในการดำรงชีวิตอยู่ที่เห็นได้จากภายนอกอย่างชัดเจน เช่นการรับประทานอาหาร หรือการพักผ่อนในวันสัปดาห์ เป็นต้น

2. การใช้ภาษา ได้แก่ การคำนึงถึงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล กาลและเทศะ เช่นในการทักทายกันในโอกาสที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3. ความคิด หรือความเชื่อ ได้แก่ ความคิดหรือความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิต เช่นความเสมอภาคระหว่างสตรีกับบุรุษ ความตรงต่อเวลา การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันก่อนการสมรส เป็นต้น

4. การสื่อสารด้วยสีหน้าหรือท่าทาง ได้แก่การแสดงออกทางร่างกาย ที่เห็นได้ชัดเจนจากสีหน้าหรือท่าทาง เช่นการยกไหล่ การจับมือ เป็นต้น

โรนา บี เจนเซล และ มาร์ธา เกรฟส์ คัมมิงส์ (Rhona B. Genzel and Martha Graves Cummings 1986 : viii) ได้กล่าวถึงความรู้ทางด้านวัฒนธรรม (the knowledge of culture) ในการใช้ภาษาอังกฤษกับชาวอเมริกันว่าอาจแบ่งได้เป็น 9 ประเภทดังนี้

1. การติดต่อกับผู้คน (getting along with people) ในลักษณะการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด ระยะห่างของการสื่อสาร การแนะนำตัว และการพูดคุยสนทนาทั่วไป

2. การปฏิบัติตัวในโรงเรียน (attending school) ได้แก่การเรียนรู้อะบบของการศึกษาในโรงเรียน ตลอดจนกฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และการใช้ภาษากับเพื่อน ๆ ในโรงเรียน

3. การสร้างมิตรภาพ (building friendships) ได้แก่ เรื่องของภาพพจน์ของ

แต่ละคน การแบ่งปันความสุข และความทุกข์ในหมู่เพื่อน

4. การมีนัด (dating) ได้แก่ เรื่องของธรรมเนียมการมีนัดรวมถึงการกล่าวชมเชยต่าง ๆ

5. การแสดงออกในเรื่องที่สนใจร่วมกัน (sharing common interests) ได้แก่ เรื่องของอารมณ์ขันแบบอเมริกัน การเชื่อโชคกลาง และการมีสัตว์เลี้ยงในบ้าน

6. การเข้าร่วมในโอกาสต่าง ๆ ทางสังคม (participating in social events) ได้แก่ เรื่องของ ระเบียบ ประเพณีการแต่งงาน งานศพ และวันหยุด วันสำคัญต่าง ๆ

7. การจับจ่ายซื้อของในสหรัฐอเมริกา (shopping in the United States) ได้แก่ เรื่องของ สถานที่ที่ชาวอเมริกันไปจับจ่ายซื้อของ การพบกับพนักงานขาย ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

8. การใช้โทรศัพท์ (using the telephone) ได้แก่ เรื่องของ การสนทนาโต้ตอบทางโทรศัพท์ การใช้โทรศัพท์เพื่อธุรกิจ และสังคม และการใช้สมุดโทรศัพท์

9. การไปพบแพทย์ (going to the doctor) ได้แก่ การเตรียมตัวไปพบแพทย์ แพทย์สาขาต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา การปฏิบัติตัวเมื่อไปพบแพทย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สภักตรา อักษรานุเคราะห์ (2532 : 34) ได้จัดหมวดหมู่หัวข้อวัฒนธรรมและแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้คือ

1. การสนทนาในชีวิตประจำวันเช่น การแนะนำ (introductions) การตอบรับและการปฏิเสธคำเชิญ (accepting and refusing an invitation) การขอโทษ (apologizing) การโทรศัพท์ (making a telephone call) การสมัครงาน (applying for a job) การจ่ายของ (shopping) เป็นต้น

2. ค่านิยมของครอบครัวและสังคม (family and social values) เช่น การอยู่ร่วมกันของครอบครัว (family) การมีนัดและการแต่งงาน (dating and marriages) การศึกษา (education) การทำงาน (work value) เป็นต้น

3. ประเพณีและการเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ (customs and celebrations) เช่นวันวาเลนไทน์ (Valentine's Day) วันฮาโลวีน (Halloween) วันขอบคุณพระเจ้า (Thanksgiving's Day) วันคริสต์มาส (Christmas) บุคคลสำคัญและสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

4. อาหารและเครื่องนุ่งห่ม (food and clothes) เช่นอาหารมื้อต่าง ๆ (meals) มารยาทในการรับประทานอาหาร (manners at the table) การใช้เครื่องนุ่งห่มสำหรับฤดูหนาว (winter clothes) เป็นต้น

5. การใช้เวลาว่าง (daily pastime use) เช่นการสันทนาการ และการกีฬา (recreation and sports) งานอดิเรก (hobbies) การเดินทาง (travelling)

6. การแสดงออกโดยไม่ใช่คำพูด (non-verbal) เช่นน้ำเสียง (tone) ความรู้สึก (feeling) และทัศนคติ (attitude) เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ได้มีการแบ่งประเภทความรู้ด้านวัฒนธรรมไว้หลายประเภทแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ประเภทความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ควรเน้นมากที่สุดในการเรียนการสอนภาษาคือ ความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมภาษาอังกฤษ เพราะมีความสำคัญมากในการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จ และยังจำเป็นสำหรับการเรียนวรรณคดีของภาษานั้น ตลอดจนเป็นกุญแจไปสู่ความชำนาญรอบรู้ในตัวภาษา (Hector Hammerly 1982:515, H. Douglas Brown 1987: 123, และ Ronald A. Walton 1992:1) ทั้งนี้ จากการศึกษาความถี่ของเนื้อหาด้านวัฒนธรรมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในวิชาภาษาอังกฤษหลักในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย รวม 4 ชุด (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ฉ.) โดยได้คำนึงถึงความสำคัญอันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจผิด ผู้วิจัยได้พบว่า เนื้อหาทางวัฒนธรรมที่พบส่วนใหญ่จะเป็นวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม (behavioral culture) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ฉ.) ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการสอนภาษาอังกฤษหลักระดับมัธยมศึกษาชั้น ครูควรจะมีความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม

ด้วยเหตุที่ ความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม เป็นเรื่องสำคัญที่ครูภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาควรจะมีในการนำไปใช้สอน โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษหลัก ดังกล่าวมาแล้วนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ครูภาษาอังกฤษมีความรู้ด้านนี้ให้มากที่สุด ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การฝึกหัดครูสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งได้แก่วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ น่าจะมีบทบาทมาก ในการจัดและปรับปรุงแผนการศึกษา เพื่อผลิตครูภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพ และเหมาะสมกับกาลเวลาอยู่เสมอ ดังที่ ปกป เมธาคุณวุฒิ (2525 : 8) กล่าวว่า "การที่จะได้ครูที่มีคุณภาพ

หรือกล่าวได้ว่าครูที่ดี มีประสิทธิภาพ มีสมรรถภาพ สถาบันครูศึกษาแต่ละแห่งควรจะตรวจสอบคุณภาพ และผลผลิตของตนเองอยู่เสมอ” ทั้งนี้ จีน อี ฮอลล์ และ โฮเวิร์ด แอล โจนส์ (Gene E. Hall and Howard L. Jones 1976 : 48 - 49) ระบุว่าสมรรถภาพครูประกอบด้วย สมรรถภาพทางด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านการปฏิบัติการสอนและด้านความสามารถที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ในเรื่องความสำคัญทางด้านความรู้ของครูนั้น สมคิด ฐนทองน่ม (2532 : 9) กล่าวว่า “ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำไปให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี” ทั้งนี้ สมน อมรวิวัฒน์ (2527 : 81) ได้กล่าวไว้ว่า “ครูไทยในอนาคตต้องมีความมั่นใจในตนเองคือ ต้องรู้ว่าตนเองนั้นรู้อะไร อะไรที่รู้แล้ว และอะไรที่ไม่รู้ เพื่อปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ” จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่านิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษผู้ซึ่งกำลังจะประกอบอาชีพการสอนภาษาอังกฤษในอนาคต อีกทั้งผ่านการฝึกสอนแล้ว และกำลังศึกษาในภาคเรียนสุดท้าย ซึ่งน่าจะได้รับการเตรียมตัวให้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมภาษาอังกฤษมาแล้ว มีความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรม เพื่อการสอนวิชาภาษาอังกฤษหลักสูตรมัธยมศึกษาหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดซึ่งผลการวิจัยที่ได้อาจใช้เป็นแนวทางในทางการปรับปรุงคุณภาพของนิสิต นักศึกษาผู้ซึ่งจะเป็นครูภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมภาษาอังกฤษ ซึ่งได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวัน ความรู้เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้คำพูดและความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ การดำเนินชีวิต ทักษะคิดและค่านิยมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น นิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 4 วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ คือวิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัยแบบจำกัดจำนวนรับ

2. ความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมภาษาอังกฤษนำมาจากหัวข้อวัฒนธรรมซึ่งครอบคลุมเนื้อหาตามที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลักที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายซึ่งครูระดับมัธยมศึกษาานิยมใช้ในปัจจุบัน

3. การวิจัยครั้งนี้ ไม่คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างประชากร เช่น เพศ อายุ วิชา ความสนใจ ระดับสติปัญญา ภูมิหลังทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความรู้ด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมภาษาอังกฤษ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติโดยทั่วไปในชีวิตประจำวันของเจ้าของภาษา (ในที่นี้หมายถึงชาวอังกฤษในประเทศสหราชอาณาจักร และชาวอเมริกันในประเทศสหรัฐอเมริกา) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวัน (conversational routines) ความรู้เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้คำพูด (nonverbal behavior) และความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ การดำเนินชีวิต ทัศนคติ และค่านิยมต่าง ๆ (customs, life styles, attitudes and values) ซึ่งการแบ่งประเภทและหัวข้อย่อยตัดแปลงมาจากแนวคิดของ เฮคเตอร์ แฮมเมอร์ลี (Hector Hammerly 1982) โรนา บี. เจน เซล และมาร์ธา เกรฟส์ คัมมิงส์ (Rhona B. Genzel and Martha Graves Cummings 1986) และสุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

I. ความรู้เกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวัน (conversational routines) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำหรือสำนวนที่เหมาะสมและถูกต้องตามจุดประสงค์ เพื่อการสื่อสารในการสนทนาในชีวิตประจำวัน แบ่งเป็น 12 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. การทักทาย - การอำลา (greetings and leave-takings)
2. การเชิญ การตอบรับ และปฏิเสธคำเชิญ (inviting, accepting and refusing an invitation)
3. การขอโทษและให้อภัย (apologizing and forgiving)
4. การพูดโทรศัพท์ (telephoning)
5. การเสนอความช่วยเหลือ การรับ และปฏิเสธข้อเสนอส (offering, accepting and refusing an offer)

6. การแนะนำตัวเองต่อผู้อื่น และแนะนำผู้อื่นให้รู้จักกัน (introductions)
7. การกล่าวชมเชย และการแสดงความยินดี (praise and compliment)
8. การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ (expressing opinions and making suggestions)
9. การขอบคุณและการตอบรับ (appreciation)
10. การขอร้อง การตอบรับและปฏิเสธคำขอร้อง (requesting)
11. การแสดงความรัก - เสียใจ (expressing satisfaction and sympathy)
12. การเรียกขานบุคคล (addressing people)

II. ความรู้เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้คำพูด (nonverbal behavior)

หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการแสดงออกด้วยท่าทาง (gestures) ซึ่งรวมถึง การแสดงออกทางสีหน้า (facial expression) และการสบตา (eye contact) แบ่งเป็น 2 หัวข้อย่อยดังนี้

1. การแสดงออกด้วยท่าทางซึ่งมีความเหมาะสมเฉพาะในวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
2. การแสดงออกด้วยท่าทางที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ

III. ความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ การดำเนินชีวิต กทัศนคติ และ ค่านิยมต่าง ๆ

(customs, life styles, attitudes and values) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติและวิถีการดำเนินชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ของเจ้าของภาษาซึ่งสะท้อนออกมาในการแสดงออก ทั้งทางคำพูดและไม่ใช้คำพูด แบ่งเป็น 9 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. อาหารและมารยาทในการรับประทานอาหาร (meals and table manners)
2. การเข้าร่วมในโอกาสต่าง ๆ ทางสังคม (participating in social events)
3. ศาสนาและการเชื่อโชคลาง (religion and superstitions)
4. ความรัก การมีนัด และการสร้างมิตรภาพ (love, dating and building friendships)
5. การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงในบ้าน (pets)

6. ชีวิตภายในครอบครัว เครือญาติและชุมชน (family life and community)
7. การใช้เวลาว่าง (daily pastime use)
8. ประเพณีและการเฉลิมฉลองในวันสำคัญต่าง ๆ (holidays and celebrations)
9. ค่านิยมทางสังคม (social values)

นิสิตนักศึกษาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ หมายถึง นิสิตนักศึกษาคณะวิชาครุศาสตร์ในวิทยาลัยครู และคณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ (แบบจำกัดจำนวนรับ) วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 4 ปี) ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2536

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาในหมวดวิชาบังคับทางการศึกษา โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนสาขามัธยมศึกษาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษของวิทยาลัยครูและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
2. เป็นแนวทางแก่อาจารย์ผู้สอน ในการพิจารณาปรับปรุงการสอนและการนิเทศความรู้ทางด้านวัฒนธรรมเชิงพฤติกรรมในการสอนภาษาแก่นิสิตนักศึกษาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ
3. เป็นแนวทางสำหรับนักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความรู้ด้านวัฒนธรรมในการสอนภาษาให้กว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยต่อไป